

ACC. N:R M. 15343: 1-19

Landskap: Skåne Upptecknare: Ola Carlberg, Malmö
Härad: Albo Berättare: " " "
Socken: Fågeltofta Berättarens yrke: f. d. folkskollärare
Uppteckningsår: 1961 Född år 1883 i Fågeltofta

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Boskaps skötsel. s. 1-19

(teckn. sid. 18-19.)

N. N. 60

28/2-61,

Brev

M. 15343.

FOLKLIVSARKIVET,

LUND

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Härmed en skildring av boskapshanteringen sådan jag minns den från min barndom omkring år 1880 till omkring sekelskiftet.

Arkivexemplaret med frågor i detta ämne återgår. Att icke alla frågor kunnat besvaras, beror på, att de avse förhållanden, som ej äro tillämpliga för den skånska nötboskapsnäringen.

Vill försöka att efterhand, som det medhinns, besvara även de andra erhållna frågeformulären.

M a l m ö den 27. 2 1961.

Med utmärkt högaktning

Ola Carlberg

Adress: Slussgatan 5, Malmö L

Brev 29.3.61 UF.

Om Boskapskötsel.

Uppteckningarna avse förhållandena på en arrendegård i Frörum, Fågeltofta socken, tillhörig Kronovall, där upptecknaren är född och har vuxit upp.

Hela arealen, 28 tunnland var odlad mark, ingen skog fanns på egendomen ej heller ängs- eller hagmark, undantagandes en lilleputtäng om blott ett par hundra kvadratmeter, på vilken skördades en eller ett par stackar ängshö om året. Denna lilla ängsbit var för övrigt ett kärt tillhåll för gårdens barn sedan höet var bärgat på sommaren. De hade där en ljuvlig lekplats att tumla om på. Om vintern stod ängen merendels under vatten, och då den blev isbelagd, användes den som skridskobana. Men för fodertillgången åt kreaturen var den ju av ringa betydelse.

På 1800-talet hade man inga kreaturslösa jordbruk, utan man höll det antal djur, som gården lämpligen kunde föda. På här ifråga-varande hemman hölls på 1880-talet ett par hästar samt en unghäst och ett föl, 5-6 kor, ett par kvigor och kalvar. Korna höllos givetvis mest för mjölkens skull men lämnade ju även värdefull gödsel. Innan mejerihanteringen kom igång, bedrevs boskapskötseln inte så rationellt. Kraftfoder användes knap-

past, varför avkastningen inte blev vad vi äro vana vid i nutida mera rationellt driven jordbruksskötsel. Man sålde ju inte mjölken, och behövde därför inte producera mer, än vad som gick åt till hushållet samt till utfodring av kalvar och svin. Till hushållet gick ju även åt mjölk för beredning av smör och ost. Mjölken skummades för hand och av grädden kärnades sedan smör. För det ändamålet fanns det en smörkärna i varje gård. Det smör, som ej gick åt i hushållet, sålde bondmorän på närmaste torg, och fick därigenom pengar till en del nödvändighetsvaror i hushållet, såsom kaffeböner, socker, sirap, cikoria, te och choklad etc. Vid smörberedningen erhöles kärnmjolk, som antingen nyttjades i hushållet eller som foder åt grisarna. Osten var också en produkt, som tillreddes i hemmet. Det fanns former, "ostakar", för såväl runda som fyrkantiga ostar. Man ystade helfet ost av oskummad mjölk, men tryckte även ett slags skummjölksost, som användes i det dagliga kosthållet. Barnmorskan i socknen ställde årligen till med "ostagille!" Då fick bondmororna bud om att en viss dag komma med ostanmjölk. Det var en förmån, som traditionsenligt ingick i hennes ersättning, om än det icke stod angivet i något löneavtal. Som affallsprodukt vid ystningen uppstod "valle"-vassla, som användes till fo-

der åt grisar och kalvar.

Under detta årtionde (1880-talet) blev det emellertid en vändning i denna bionäring, när det började inrättas mejerier i orten. Kronovalls herrgård tog initiativet och inrättade mejeri i den gamla herrgårdsbyggnaden "Storahus". Arrendatorerna fingo leverera sin mjölk dit, och fingo därmed en säker och regelbunden inkomst. Nu började boskapsskötseln drivas mera intensivt, kraftfoder kom till allmän användning för höjande av mjölkproduktionen, och man anskaffade artificiella gödningsämnen för att stimulera och öka avkastningen av jorden.

För den här åsyftade gården hade det till följd, att besättningen kunde ökas till 8 mjölkkor i st. f. förut blott 5 eller 6. Genom rationell utfodring höjdes också mjölmängden för varje ko betydligt. När man förut räknat med 8-10 liter mjölk pr dag och ko, när de var nykalvade, kunde man nu räkna med det dubbla.

Denna nya mervärdering av boskapsskötseln kom också att medföra en omvälvning av inkomstfördelningen mellan själva åkern och djurskötseln. Förut hade åkern utgjort den förnämsta inkomstkällan. Man hade sålt den spannmål, som icke oundgängligen behövdes för brödbak och för djurens utfodring och underhåll. Dessutom hade man fött upp och sålt en och annan unghäst, någon gång en kviga eller ung stut, s. k. batting, men detta var mera sporadiska inkomster,

ty på ett så litet hemman kunde man ej räkna med att sälja en unghäst eller ungstutar varje år. Genom omläggningen av driften till mjölkproduktion i samband med mejerihantering, fick man nu i stället den huvudsakliga inkomsten från djuren. Man sålde inte längre någon spannmål utan förädlade den hemma. Genom den ökade mjölmängden fick man möjlighet att föda upp flera svin till försäljning. Men dessa förbrukade utom avfallsmjölken även en avsevärd mängd spannmål. Även korna erhöles gröpe och kli som kraftfoder förutom det köpta kraftfodret. Ytterligare en förädlare av spannmål hade man i hönsen, som omvandlade den till ägg. Denna binäring hade nämligen också börjat skjuta fart vid denna tid. Allt detta gjorde, att man inte fick någon spannmål att försälja, fastän det genom ökat bruk av konstgödning och rikligare med kreatursgödsel blev betydligt större skördar att inbärga mot förr. Men i stället erhöles en jämn och säker inkomst, dels för mjölken, som likviderades månatligen av mejeriet, dels för svin, som levererades till slakteriet ett par gånger om året, och i allmänhet lämnade god förtjänst, och dels slutligen från hönsen, som, när de sköttes förståndigt, också kunde lämna en icke föraktlig inkomst. För att än mer öka avkastningen från korna, började man lägga an på anskaffande av renrasiga kreatursbesättningar samt att taga avel endast efter de

mest högmjolkande korna.

För betesgång voro två av gårdens åkerskiften inhägnade med stengärdesgårdar.

De benämndes efter sitt inbördes läge för "Den injaste fäladen" och "Den udaste fäladen". Egentliga fälader voro de inte utan brukades i skiftesbruk

med övriga åkertegar, men eftersom de voro inhägnade, kunde man släppa kreaturen

ren där, när skörden var bärgad. För övrigt hade man kreaturen tjudrade på

klöveråker, tills skörden var inbärgad. Sedan släpptes de på stubbarna, men

måste då ses till av en "vutehör". Den uppgiften anförtroddes i flera år åt

upptecknaren av dessa minnesblad. Det var endast när vi hade klöver på nå-

gon av de förutnämnda s.k. fäladerna, som korna kunde släppas utan någon

vallpojke. Men något år, när det var dåligt med bete, minns jag, att vi fick

lov att beta kreaturen på ett område av Kronovalls ägor, som kallades "Hu-

sarabeded", ett fält, som på 1700-talet använts till bete för hästarna vid

det den tiden på Kronovall förlagda Hamiltonska regementet. Detta område

var beläget ej långt från gränsen till mina föräldrars gård. För ungdjuren

hände det ibland, att min far hyrde bete för sommaren på något ställe, där

de saknade egna kreatur. Även unghästarna kunde man ibland få leja ut för

betesgång, under sommaren. Någon samfällig betesmark fanns inte i byn. Som

redan förut nämnts fanns icke vare sig hagmark eller skog till här beskrivna hemman, utan man fick hålla sig till den odlade jorden även för betesgång. På 1880-talet hände det, att trädan fick ligga oplöjd över vintern för att sedan vårsådden var klar, utsättas för rationell ogräsbekämpning, dikning m. m. och innan man satte igång med denna bearbetning, var det möjligt att använda trädan som bete, men i allmänhet var detta bete inte mycket värt för större djur utan utnyttjades mest som bete för får och gäss. Sen man börjat med intensivare mjölkproduktion, fick intet skifte ligga i träde, utan trädan besåddes tidigt på våren med något grönfoderslag, som sedan användes för utfodring av djuren. När sedan grönfodret var avbetat eller skördat, påfördes ytterligare naturlig gödsel före rågsådden.

Ursprungligen bestod kobesättningen av blandras, men sedan mejerirörelsen kommit igång, ville man ha mer högmjolkande djur. Till en början anskaffades fr. Kronovall en kvigkalv av låglandsras. Den fick namnet Rosa, fastän den var mest svart till färgen. Men den hade en stor, vit stjärna eller "ros" i pannan, vilket måhända kunde motivera namnet. Den övriga besättningen förnyades på så sätt, att man lät betäcka korna av låglandstjurar. På så sätt blev det allt fler svarta eller svartbrokiga kalvar, som voro halvras av låglandsrasen.

När Rosa vuxit upp till kviga, fördes hon till en låglandstjur på Kronovall för betäckning. Hennes första kalv blev en tjurkalv, som fick namnet Hurtig.

Korna i den äldsta besättningen hade ofta namn efter färteckningen, såsom "Broga" = Broka, Stjärna, Draga, Hjälm och Grima. Broga var naturligtvis brokig, antingen i svart och vitt eller rödt och vitt, Stjärna hade en "stjärn" i pannan, Draga var en ko med en långsgående vit rand utmed ryggen, Hjälm hade vitt huvud (liknande en hjälm) och Grima hade färgtecken i huvudet, som liknade en grimma. En ko, som härstammade från Puus boställe, kallades helt enkelt Puusan, en annan benämndes Kvicka, och en dotter till henne hette Vega.

På 1880-talet räknades en ko, som lämnade 10 liter mjölk om dagen, som en bra mjölkko, men sedan man övergått till en intensivare drift med både kraftfoder och saftfoder, ansågs en ko böra lämna 18 till 20 liter, ja man hade t. o. m. i undantagsfall kor, som mjölkade över 30 liter mjölk om dagen.

När en ko var nykalvad och sedan en tre- fyra månader framåt, skulle hon mjölkas tre gånger om dagen. Efter denna tid började mjölmängden minska så sakteliga, och då mjölkade man bara två gånger om dagen. Efter så där 8-9 månader hade mjölken "satt av", så att man mjölkade endast en gång dagligen, och till slut kanske under en veckas tid blott varannan dag. Sedan var kon

"sin", d.v.s. hon mjölkade inte alls, förrän hon kalvat på nytt. Detta att en ko var "sin" kallades för att hon "stod". Korna stod olika länge, somliga kunde stå i gott och väl fyra månader, andra knappt i två, och det fanns de, som inte stod alls. Så var förhållandet med Rosa, vår första låglandsko, som omnämns här förut. Något år kunde hon "stå" en månad, men i vanliga fall mjölkade hon året runt, ända tills hon kalvade igen. Då ökades mjölmängden ånyo, så att hon mjölkade som varje annan nykalvad ko. Si, det var väl en prima ko.

Det var i regel fruntimren, som utförde mjölkningen i Skåne på den tiden. Men sedan pojkarna vuxit upp (vi var bara pojkar i vår barnkull) lärde de sig att mjölka, och avlöste då mor med detta arbete. När hon en gång blev sjuk och måste till Lasarettet för att opereras, fick jag, som då var i tretton-årsåldern, sköta om både mjölkningen och diskning av mjölkkärlen samt matlagningen och städningen inomhus under de c:a 6 veckor, som min kära moder måste vistas på sjukhuset.

Hur man räknade årsavkastningen för korna på den tiden kan jag knappt säga, men inte var det i kg smörfett, som man gör nu för tiden, utan man räknade säkerligen med antalet liter mjölk, som lämnade för året. Beträf-

fande "kovärde," som omnämnes i arkivets frågeformulär, erinrar jag mig en ganska lustig episod från min tidigaste barndom. Det hade blivit ganska dåligt gröda det året, och vi hade för många kreatur att vinterföda, så att vi behövde sälja undan något djur. Vi hade då en gammal ko, som skulle utstrangeras, dels för att hon var för gammal och inte mjölkade mycket, och dels för att hon på gamla dagar blivit aggressiv mot oss små barn, så att vi inte gick säkra för henne, när hon var lös. En kohandlare kom hem till oss och erbjöd sig köpa "Gamla-Grima". Far var inte hemma, så det blev mor, som fick stå för kommissionen. Priserna voro otroligt låga, ty många behövde sälja undan djur på grund av den kläna skörden. Kohandlaren kunde inte förmås att bjuda mer än tio kronor, och till sist måste mor anta budet. Men när kohandlaren kom ledande med Gamla-Grima, mötte han far, som var på hemväg. Han kände igen sin ko. Men när han fick höra om köpet och priset, ville han inte godta handeln, utan hotade att ta tillbaka kon. Köparen måste då bekväma sig till att betala ytterligare en femma. Femton kronor var alltså ett slags kovärde det året.

På så små gårdar som vår höll man inte egen tjur utan måste leda bort korna till någon större gård för betäckning. Tjurföreningar hade man ännu

inte börjat bilda, utan det var de större bondgårdarna, samt Kronovalls hergård, som mot betalning höllo tjurar till allmänhetens tjänst. Någon särskild betäckningstid hade man inte, utan korna betäcktes efter som de blev brunstiga. När kon var betäckt, fördes hon tillbaka i sin bås, om det var på vintern, eller ställdes på tjuderplatsen eller släpptes i fäladen på sommaren, så där vidtogs inga extra åtgärder för den sakens skull.

Kalven.

Det förekom inte, som jag kan minnas, att kalven fick dia. Han fördes direkt till kätten, och där fick han lära sig dricka, så snart han blev så försigkommen, att det gick för sig. De första dagarna fick han enbart söt mjölk, men snart blandades den upp med skummjölk, och efter c:a tre veckor eller en månad fick han dricka enbart skummjölk. Men om kalven skulle säljas som gödkalv fick han dricka sötmjölk hela tiden, tills han blev säljfärdig.

Det hände nog också ibland, att man gav gödkalven linfrövälling för att öka på hans hull och vikt. När kalven blivit en tre- fyra månader gammal, upphörde mjölkgivan, och han fick då lära sig dricka vatten. Kviga blev kalven först när han blivit minst ett år. Som ko räknades kvigan inte, förrän hon fått sin första kaly, och stundom nämndes hon kviga även första året efter

kalvningen.

F Ä H U S E T .

Egentligen sa vi inte fähuset utan stallet, eftersom utrymmet användes för både hästar och kor, ja, även fåren inrymdes där. Mitt igenom stallet från ena väggen till den andra gick en stensatt gång, "tillen" benämnd. Till vänster om tillen var kornas bås och till höger hästarnas spilter. Innanför hästarnas spilter, alltså framför deras krubbor och foderhäckar var ett foder-rum med kraftfoderbinge, hackelsekista och "Blännehau", samt längst in en fårakätte kätte. Korna stod med bakändan mot tillen och hade framför sig ett cementerat foderbord, som närmast kornas bindselplats var format till en ränna, avsedd för vatten samt kraftfodergivorna. Korna stod alltså med huvudena mot en vägg, men där var foderbordet emellan dem och väggen, och det var ingen yttervägg utan en vägg mellan stallet och logen. Kornas bindsle voro fästa i den långa, grova balk, som låg längs med krubban. De bestod av grova järnlänkar, och på somliga var där en järnklave, som passade just över halsen på kon. De voro ej hemmasmida utan troligen köpta antingen på någon marknad eller i ngn järnaffär. Som strö användes halm, senare in på nittonhundratalet även torvströ. Mitt emot stalldörren åt gårdssidan, befann sig vid tillens andra ände

*tekn. se
sid. 18.*

utåt stallets baksida "mogedören" = gödseldörren, genom vilken gödseln kastades

tades ut på gödselhögen. I regel "mokade" man ut gödseln två gånger om dagen.

Därvid använde man sig av grep, skövel och kvast.

I Lilla Toppheim, där mina föräldrar bodde före 1880, hade oxar använts som

dragare, men det var bortlagt, när jag växte upp. Något särskilt oxhus

fanns således inte. Förut är omnämnt, att fåren hade sin kätte i stallet.

För kalvarna inrättades en kätte i någon tom stallspita, när så erfordrades.

Hunden hade sin plats utanför stallet i sin koja. Hönsen fick ej vistas i

stallet. Någon eldstad fanns inte i stallet, men där var alltid varm/ändå.

*Just nu har jag fått veta, att fårkätten tidigare använts som säng-
som bostad för människor har det emellertid ej använts mig veterligt.
plats åt drängen.*

Några speciella redskap för utfodringen voro: streppebyttan, som användes att

ge kalvarna mjölk av, samt en krov trägrep, som begagnades, när man rörde ut

hackelsen till hästarna med melass och gröpe. Detta brukades mest i vårens

tid, när hästarna kördes hårt och därför behövde kraftigare föda.

Utfodringen av kreaturen sköttes alltid av männen, såsom bruket är och

av ålder varit i Skåne. Korna bands in för vinterfodring omkring vid Michaels-

tid. Räckte fodret till, så fodrades de inne till maj månads utgång, men om

fodret tröt, måste man ju släppa ut dem tidigare. Halm, klöverhö, rotfrukter

kli och raps- eller andra oljekakor utgjorde deras vinterdiet. Löv är inget dåligt foder, men då ingen skog fanns på gården, kunde det ju ej komma i fråga. Jag har visserligen hört talas om, att folk under nödår måst tillgripa sådant nödfoder som takhalm och granris, men har aldrig sett det praktiseras i min tid. Sörpa brukade vi inte och jag känner ej till detta slags foder. Hästarna hade alltid ett stycke bergsalt liggande i foderhäcken, som de kunde slicka på vid behov. Mjölkorna ansågs också behöva salt. Vid betesgången kunde de efter behag slicka i sig av på skilda ställen utplacerade stycken av bergsalt. På vintern tog man däremot helt resolut och stoppade in en näve grovt salt i halsen på varje ko, så där en gång varannan månad eller så. *Har även hört om talas, att man i stället för salt stoppade i korna en salt silt.* Utfodringen av korna skedde två gånger om dagen. Deras "måltid" bestod av flera rätter. Matsedeln kunde se ut så här: klöverhö, blandat kraftfoder, rotfrukter, vatten och halm. En sådan måltid pågick omkring ett par, tre timmar, varefter ^{de} skulle vila några timmar och under tiden idissla den intagna födan. På eftermiddagen eller mot kvällen vidtog en liknande utfodring enligt ungefär samma ritual. Nötkreaturen fick sitt vatten genom en ledning från pumpen på gården. Ledningen bestod av två sammankopplade trärännor, som leddes in till den förut omnämnda krubban i foderbordet. Hästarna leddes ut på går-

den, där de fingo dricka ur en vattenho. Var det kallt, så att vattnet frös i vattensåen, fick man bära in vatten i en spann och låta dem dricka ur den. Sommarfähus funnos inte i denna bygd. När kreaturen släppts ut, fingo de vistas ute även på nätterna. Först när det led ut på hösten i oktober togs de in för natten. Några särskilda ceremonier i samband med vallsläppningen förkom inte. Eftersom man endast hade egna djur i betet, behövdes ju ingen märkning av djuren. På större gårdar med vidsträcktare betesmarker förekom det, att man hade skällko. De finaste skällorna voro gjutna av malm, men det fanns också skällor av järn- eller kopparplåt. Det fanns öppna diken och märgelgravar, där kreatur kunde dricka, när de gingo i bet. När de voro tjudrade, måste vi leda dem vattningsstället. Detta skedde två gånger om dagen. På våra ägor fanns inga växter, som kunde ge annan smak och konsistens åt mjölken, men jag vet, att på något ställe inom häradet i skogs- och hagmarker förkom tätörten, som nog kunde förändra smaken. För stark utfodring med kålrötter och bortfelder kunde även ge en något frän smak åt mjölken.

Både hästar och kor fingo stå tjudrade, när så befanns lämpligt. Tjudret bestod av en lång järnkätting av smidiga länkar. En länk var så konstruerad, att den hindrade tjudret att "sno sig". Vi kallade den "legjane", jag vet faktiskt

Lucken. se
sid. 19.

inget annat namn på den. Tjudret var med sin ena ände fäst i en grimma, som djuret hade på sig. I den andra änden fanns en stor järnring, som gick genom ett hål i "huvudet" på en tjuderpele av järn. Man kunde också ha tjuderpelare av trä. De voro givitvis spetsiga nedtill, och så något spolförmiga samt slutade upptil med ett större huvud. Man trädde den förut omtalade järnringen på träpelen nedifrån, och så hindrade huvudet den från att glida över. Så slog man ned tjuderpelen, antingen den nu var av järn eller trä, i jorden med en "Köla," en tung träklubba, vanligen gjord av någon "knuda" av ek eller bok och med ett kraftigt träskäft, fastsatt medelst ett borrhål, som gick tvärs igenom Knutan.

Boskapsskötseln var ej baserad på uppfödning av djur till försäljning under här behandlade tidsskede, men trolgen hade man förr, när oxar allmänt användes som dragare, brukat föda upp sådana ungstutar, s.k. battingar, till försäljning. Detta framgår bl. a. ur bouppteckningar från senare delen av 1700-talet, där det finns upptagna betydligt flersådana ungdjur, än som kan tänkas behöfliga för eget bruk.

En sedvänja från vinterstallfodringen erinrar jag mig, som vi som barn fann mycket nöje i. Det var när kor och kalvar en och annan gång släpptes ut

på gården för att "rastas", som det hette. Gårdsgrinden, "leet" stängdes, så att kräken inte skulle rymma, och så öppnades stalldörren, och den ena efter den andra av korna och kvigor kom utskuttande. De blev väldigt upprymda och glada över friheten. Med svansen högt i vädret rusade de omkring, gjorde ystra glädjeskutt, foro emot varandra och stängades på lek, och uppförde sig närapå som en flock skolbarn på rasterna. De fingo vara ute omkring en kvarts timme, och hade då hunnit rasa ut och rasta av sig den värsta ysterheten, varefter de gärna återvände till sin bås. De äldre korna visste så väl, var de hade sin plats och gingo direkt dit, men kvigor och kalvar voro lite vilsna och hittade inte alltid rätt. Sådana rastningar förekommo en fyra - fem gånger under vintern.

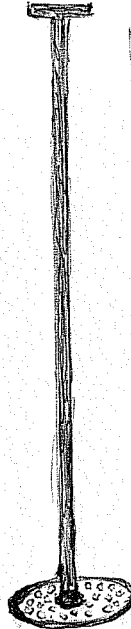
Det var rätt ovanligt med folkilskna kor, men om de någon gång förekom, hängdes ett bräde, fastgjort vid hornen, framför kons ansikte. Om något djur hade särskilt spetsiga horn, så att det kunde göra de andra illa därmed, sågade man av hornspetsen. Det hände nog också, att man satte träknoppar på hornspetsen av samma anledning. För att hindra djur, som voro "skala", att hoppa över stängsel, fäste man stundom en tung tråkloss i en länk om ena frambenet. Denna benämndes kläpp. Särskilt svårbenästrade kreatur kunde man fångsla på så sätt, att man om hornen och ned till ena framfoten, varigenom djuret hindrades att lyfta upphuvudet, så högt att det kunde hoppa över. Hästar, som skulle gå lösa på betet, fångslades ofta med en hilla om frambenen. Att på nyss be-

Späsk ett rop

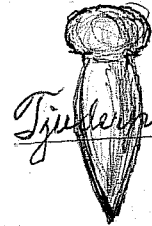
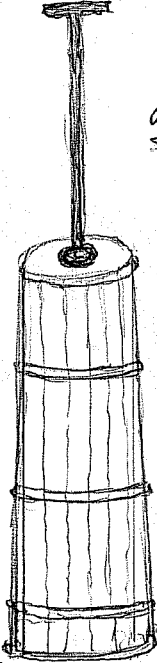
skrivna sätt fångsla en ko eller kviga medelst ett rep från hornen till ena ~~fram~~ framfoten, kallades att "hornicka" djuret. Det användes dock endast i särskilt svåra fall, ty det måste ju vara ganska plågsamt för kreaturet att jämt nödgas inta denna tvungna ställning med huvudet.

Avsättningen av djuren skedde ibland genom att de fördes till marknaden för att säljas, och där köptes också vid behov nya djur, antingen det gällde kor eller hästar. Men det blev snart mera allmänt, att uppköparna kommo hem till gårdarna och hörde efter, om de hade några kreatur att avyttra där. Sådana kreaturshandlare voro exempelvis Jöns Ise från Heinge, en liten satt och korpuherre, som alltid kom åkande i en tvåhjulig vagn, s.k. gigg, Nils Jönsson från Vollsjö, en stor, robust karl med mycken pondus, Per slaktare från Lövestad, illmarig, slät och insmickrande i sitt tal, Anders Hansson ifrån Tomelilla, "Loppan" kallad, men en loppa, som nog vägde sina modiga 150 kg.

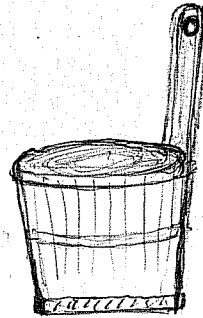
Jag ser, att jag glömt att besvara frågan om huruvida kreaturen fingo beta av brodden på rågåkern. Detta skedde endast i de fall, då trädan besåddes med midsommarsråg, en rågsort, som skulle sås vid midsommartid, och som växte sig frodeig till hösten, då annat bete började tryta. Då lät man djuren beta på den ymnigt växande brodde^v, vilket ansågs befrämja växtligheten och hindra mögelbildning, som annars lätt kunde uppstå, om rågen var för tjock och frodig.

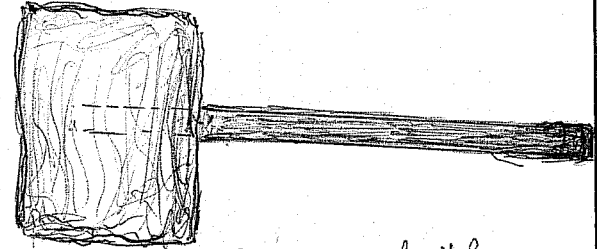
Kärnstake med
sil.
Smörkärna

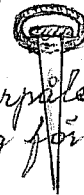
Tjuddupe av trä.

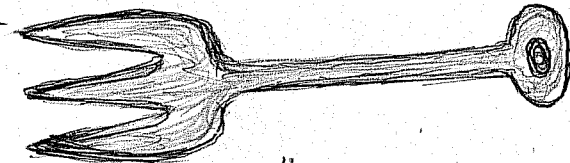
Sträppebytta

Kjula eller köla.

Tjuderpäle av järn med järn-
ring för fastsättande av tjudet.

Trägrepp för "blännehoen."